

Владан Станковић

Институт за политичке студије, Београд

ИЗБОРИ 2014 – ПОЛИТИКА СПРЕЧЕНОГ РАЗВОЈА

Сажетак

Овај научни рад позабавиће се основним политичким смерницама економске политике која се спроводи у Србији. *Временско-просторно ограничење* захватиће тзв. постпетооктобарско раздобље, а посебно период непосредно пре и након избора одржаних марта месеца 2014. године. *Предмет* истраживања биће смернице економске политике на релацији: стабилизација-развој. *Значај* истраживања огледаће се у анализи стања савремене српске економске политике. *Циљ* истраживања је да понуди на увид научној и стручној јавности погубне последице политике стабилизационог фундаментализма по друштво Србије. *Научни допринос* огледаће се у: попуни сазнајних шупљина из области економске политике, указивању на последице политичког приступа који се води, давању предлога мера за окретање политичког брода ка политици развојне економије. *Методи* који ће у истраживању бити спроведени су: метод опажаја и посматрања (телевизијски и радио програми), метод идеалних типова, анализа садржаја (текстова, чланака, изјава, докумената), упоредни метод, развојни приступ...

Кључне речи: стабилизација, спречени развој, политика, економија, институције

Куцнуо је последњи час да се нешто предузме по питању покретања привреде, и осмишљеног, масовног запошљавања читавих генерација које у налетима напуштају земљу у потрази за послом, платом и свим оним што подразумева нормалност живљења у средњем друштвеном слоју. Привредна катастрофа и демографска ерозија (пад наталитета, исељавања, скраћење животног века и сл) озбиљно прете да овај простор учине празним, или подесним

за насељавање становништва чији вековни корени нису на просторима Србије. Стога је истраживање нехатних или умишљајних стрампутица веома важно сведочанство за нека будућа времена, али и покушај давању доприноса да се проблему приђе из здраве и једино могуће перспективе. Изградња и учвршћење институција у директној су зависности од питања хоће ли уопште бити развоја, хоће ли друштво стати на своје ноге, или ће и даље бити зависник од иностраних фондова, инвестиција и планова.

ДЕФИНИСАЊЕ ПРЕДМЕТА ИСТРАЖИВАЊА

Најпре ћемо у истраживачком поступку поставити радне инструменте ради дефинисања истраживачког поља. Да бисмо објаснили феномен спреченог развоја поћи ћемо од основних појмова који га дефинишу, а то су: а) стабилизација; б) фундаментализам; в) економска политика; г) развој; д) стабилизациони фундаментализам;

1. СТАБИЛИЗАЦИЈА потиче од израза *стабилност*. Стабилност се дефинише као: «степен вероватноће да нека дата вредност није само резултат случајности (...) да ће вредност остати иста...»¹⁾ Стога стабилизација означава: ограничавање негативних трендова, опадања или, напосто, “лимитирање флукуације на доле”.²⁾ Њу можемо дефинисати и као: “минимум утјецаја интервенирајућих варијабли”³⁾ или напосто: ограничавање флукуација како би се стање одржало у равнотежном положају.

2. ФУНДАМЕНТАЛИЗАМ означава тежњу повратку првобитним основама.⁴⁾ Фундаментализам је облик остваривања базичних учења; он је начин или усмерење остваривања базичних учења.⁵⁾ Овде се ради о својеврсној “борби за чистоту убеђења”.⁶⁾ Из наведеног можемо извести закључак да фундаментализам пред-

1) Група аутора: *Obuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova*, Savremena administracija, Beograd, 1972, str. 517.

2) “*Stabilisation (...)* de baisse à un niveau donné. Limitation... de fluctuation... à la baisse.» (ed. D. Morvan, *Dictionnaire culturel en langue française*, Sejer, Paris, 2005, p. 991)

3) М. Bosanac, О. Mandić, S. Petković: *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977, str. 615: «... stabilizacija inkludira... pravilnost u promjeni...»

4) И. Клајн, М. Шипка: *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2007, стр. 1357.

5) В. Станковић: “Основи фундаментализма”, *Политичка ревија*, 4/2010: 109-126, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 111.

6) М. Ruthven: *Fundamentalism – the Serach of Meaning*, Oxford University Press, 2004, p. 12.

ставља: правце недвосмислених спознаја, повратак суштини спознатог, политичку неумољивост, борбу за суштину онога-у-шта-се-верује, захтев за реализацију према нацртима спознаје, праксу и стремљења према парадигматичном узору, идеологизацију друштва на темељима свобухватајућег тоталитета...

3. ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА је у епохи просвећеног апсолутизма XVII и XVIII века: “уметност управљања” или “управљање богатством државе”.⁷⁾ Тако је однос привреде и државе у самом средишту истраживања економске политике.⁸⁾ Данас се она дефинише као: “наука о систему економских мјера и конкретних привредних акција, што их подузимају носиоци економске политике у привреди неке земље кроз одређено раздобље”.⁹⁾ То је данас наука која за предмет има “сазнања о феноменима производње, преноса и потрошње материјалних добара, онога што је понајбоље за једно друштво”.¹⁰⁾ Економска политика, дакле, подразумева укупност: политичких, економских и правних мера како би се економија и привреда једне земље усмериле у одређеном смеру, за опште добро свих.

4. РАЗВОЈ: дефинишемо као “низ промјена у постојању неког система које укључују умножавање, раст и самоорганизацију функција у систему”.¹¹⁾ Идеја развоја изворно подразумева *одмотавање нечега* што је већ постојало у увијеном, неразвијеном, облику или стању. Нешто је уже значење појма друштвени развој. У основи појма друштвени развој лежи гледиште линеарног напретка.¹²⁾ Како год било развој би представљао процес умножавања, раста, увећања, усложњавања друштвених установа и привредних субјеката једног друштва у циљу увећања материјалног богатства и раста животног стандарда становништва.

5. СТАБИЛИЗАЦИОНИ ФУНДАМЕНТАЛИЗАМ: на основу горе изнетих дефиниција нуди нам се свеукупно одређење ста-

7) ed. D. Morvan, *Dictionnaire culturel en langue française*, Sejer, Paris, 2005, p. 285.

8) “Економска политика је dio државне политике који се бави односом државе и gospodarstva.» (http://sh.wikipedia.org/wiki/Ekonomaska_politika)

9) M. Bosanac, O. Mandić, S. Petković: *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977, str. 153.

10) ed. D. Morvan, *Dictionnaire culturel en langue française*, Sejer, Paris, 2005, p. 285.

11) M. Bosanac, O. Mandić, S. Petković: *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977, str. 532.

12) «L'opposition développement, sous développement ou pays développés / pays en voie de développement suggère un processus évolutionniste linéaire.» (R. Boudon, F. Bourricaud: «Développement», *Dictionnaire critique de la sociologie*: 168-175, Presses Universitaires de France, Paris, 1982, p. 168)

билизационог фундаментализма као усмерења или економске политике. Стабилизациони фундаментализам била би примена оних инструмената економске политике који би неумољиво водили стању одржања монетарне равнотеже понуде и тражње новца на једном тржишту по сваку цену. Овде се примат даје макроекономској стабилности: цена, камата (кредитних стопа), девизног курса и слично, дакле одржању *staus-a quo*, а не расту и развоју.

ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ: СТАБИЛИЗАЦИОНИ ФУНДАМЕНТАЛИЗАМ VS. ПОЛИТИКЕ РАЗВОЈНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Стабилизациона политика настоји да проблему приђе монетаристички. Циљ стабилизационе политике је, како је већ речено, монетарна стабилност (цена, курса и каматних стопа), па је стабилизациона политика оријентисана радуктивно – искључиво на сегмент монетарне политике (што је само по себи легитимно). Отуда и назив монетаризам. Ван монетарне политике ништа се не контролише, и све се препушта *laissez faire laissez passer*.¹³⁾ Стабилизациона политика често захтева монетарну дисциплину, и док се дисциплина креће у сегменту монетарне политике то може да буде и пожељно. Међутим, стабилизациони фундаментализам превазилази дисциплиновање монетарне политике и настоји да дисциплинује и друге сегменте јавних расхода. Тај свеобухватни, ригидни интервенционизам државе зарад одрживости јавног дуга називамо политиком штедње. Тако се стабилизациона политика монетарне равнотеже замењује политиком одрживости отплате јавног дуга.¹⁴⁾ Долази до редукције јавних расхода до мере: смањивања плата, от-

13) Овога мишљења је и професор Економског факултета у Београду Миомир Јакшић који износи тезу да је (нео)либерализам: политика стабилизационог и тржишног фундаментализма “која почива на раздвојености стабилности и раста у традицији монетаризма.” (М. Јакшић: “Светски систем и глобализација”, http://www.ekof.bg.ac.rs/nastava/osnovi_makro_ekonomije/radovi/m-jak/JAK-59.pdf, стр. 1)

За овакво вођење политике стигле су и прве оцене. Тако нпр. у коментару на књигу Милице Увалић: “Транзиција у Србији, ка бољој будућности” Иван Теодоровић, угледни хрватски економиста, закључује: “Искључиво ослањање на политику *laissez faire*-а и на монетаристички приступ показао се у provedbi економске политике промашеним и са катастрофалним последицама, чему управо свједочимо.” (I. Teodorović: “Milica Uvalić – Tranzicija u Srbiji, ka boljoj budućnosti, *Ekonomski pregled*, 1/2004: 105-109, Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb, 2014, str. 106)

14) “Zbog korišćenja kredita koji dospevaju na naplatu (uključujući i otplate glavnice MMF-u) zaključno sa 2014, stopa servisiranja duga ostaje u zoni iznad 40%. Ispod 30% se spušta tek u 2017. godini, a na magičnu granicu od 25% se spušta u 2019.” (S. Stamenković, M. Kovačević, J. Bajec i dr: *Postkrizni model ekonomskog rasta i razvoja Srbije 2011-2020*, Ekonomski fakultet, USAID, Beograd, 2010, str. 61)

пуштања радника и укидања социјалних давања за читаве слојеве становништва.¹⁵⁾ Потом на удар долазе јавне службе, најпре кроз приватно-јавна партнерства, а касније се приватизују и читаве гране јавних делатности: школство, здравство, култура... Држава се кроз радикалну политику штедње своди на чист репресивни апарат: полицију, слабу војску и преоптерећено правосуђе. Чак се и у судству, због уштеда у буџету, казне све чешће селе са пеналних мера на алтернативне облике издржавања санкција (кућни привор, добровољни рад, накнада штете).

Оно што је очигледно јесте да мере штедње не прати и обнова производње, јер је дошло до пада агрегатне тражње становништва.¹⁶⁾ Спроводећи економску политику стабилизационог фундаментализма, до најрадикалнијих мера штедње, власти спроводе приватизацију свега и свачега, а слабећи јавне функције и стратешке потенцијале једне земље доприносе факторима глобализације (обарању царинских стопа, либерализацији увоза, куповини некретнина без ограничења и сл). Истовремено привредну структуру у том случају диктирају искључиво (страни) послодавци. То је економија малих обима, у којој због укрупњавања производних ланаца, долази до форсирања политике страних директних инвестиција (SDI) која није у могућности да значајније покрене домаћу

15) Ž. Ristić, R. Domuzin: *Fiskalna politika, stabilizacija i rast*, EtnoStil, Beograd, 2009, str. 199: «(...) socijalna politika je na meti stabilizacione strategije...»

16) B. Dimitrijević: *Inflacija i nezaposlenost*, Educons University, Sremska Kamenica/Novi Sad, 2009, str. 110: «Pad novčanih nadnica neće voditi rastu zaposlenosti, jer će to činiti svi privredni subjekti, što će za posledicu imati deflaciju i pad agregatne tražnje.»

производњу.¹⁷⁾ Производња је у приватним рукама странаца, који диктирају њен обим, па уштеде додатно умањују потрошњу. Тако се потрошња све више и више умањује до момента економске беде. Првобитна политика потрошње комбинована са неограниченим увозом иностраних производа доводи до презадужености,¹⁸⁾ а затим се мерама ригидне штедње обара стандард најширег друштвеног слоја.¹⁹⁾ Они најбогатији кризу неће осетити, али зато средњи слоја нестаје, и јавља се масовна незапосленост услед смањене тражње. Пошто се према монетаристичком гледишту равнотежа на тржишту постиже у просеку кривом понуде и тражње рада “када се оне изједначавају и формирају равнотежну надницу”,²⁰⁾ то овде постоји тзв. *природна* или *толерантна незапосленост*. Циљ пре-стаје бити запосленост и једнакост шанси за све. Сада је то равнотежа понуде и тражње, борба за посао,²¹⁾ и профит не само најадаптивнијих на тржишту рада, већ профит, и чак искључиво очување, капитала поседника.

Насупрот стабилизационој политици стоји политика развојне економије. Она полази од политике пуне запослености као основе развоја једног друштва. Њу не интересује понуда и потражња послова на тржишту рада, још мање тзв. “толерантна незапосленост” као равнотежа понуде и тражње. За разлику од стабилизационе политике која је пасивна до мере да је интервенишућа ка смањењу потрошње и стандарда становништва (као у случају

17) Разлог овоме лежи и у не постојању довољног нивоа акумулације како у привреди тако и у буџету. (О томе у: D. Đurićin, B. Dimitrijević, D. Đurić, B. Grujić, G. Perčević, T. Spasojević: *Nacrt strategije reindustrializacije Srbije*, SANU, Beograd, 2013, str. 5: «Prostor za investicije u realnu ekonomiju je potpuno sužen pošto ne samo što ne postoji dovoljan nivo akumulacije u privredi, već i ne postoji dovoljan fiskalni prostor u državi za primenu neokenzijanskih instrumenata deficitarnog finansiranja /kreditna ekspanzija, socijalna davanja za nezaposlene, javne nabavke i sl./ koji se, inače, koriste u recesiji za stimulisanje ponude.»)

18) Данијел Цвјетићанин: “Грађанима само дугови”, *Вечерње новости*, 3. фебруар 2013: “Повећањем домаће потрошње, јаћамо туђу привреду и економију, а становништву Србије товаре се на леђа само нови дугови.” (<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.239.html%3A418054-Cvjeticanin-Gradjanima-samo-dugovi>)

19) S. Komazec: *Neoliberalizam, privatizacija i finansijski kapital*, Čigoja štampa, Beograd, 2004, str. 462-463.

20) B. Dimitrijević: *Inflacija i nezaposlenost*, Educons University, Sremska Kamenica/Novi Sad, 2009, str. 126.

21) Ово је постао образац понашања у свим пост-југословенским републикама. Тако нпр. Лаура Кларих речито износи запажање: “Svi dosadašnji ekonomski potezi vladajućih koji idu prema smanjivanju radnih i socijalnih prava govore da im je borba protiv nezaposlenosti među zadnjim stvarima na pameti jer je prijetnja nezaposlenošću i osiromašenjem najbolji i najučinkovitiji mehanizam za kontrolu građana i njihovo discipliniranje, što je poznato još od konzervativizma Rondalda Reagana i Margaret Thatcher koji se danas pokušava uhvatiti za kožu cijele kontinentalne Europe...” (L. Klarić: “Zašto vladajućima nije u interesu puna zaposlenost”, *Forum*, 8. novembar 2013, <http://www.forum.tm/vijesti/zasto-vladajucima-nije-u-interesu-puna-zaposlenost-1126>)

стабилизационог фундаментализма) политика развојне економије је проактивна и креативна. Она полази од тога да се непрестано морају изналазити начини стварања нових послова. То је средиште њеног учења. Иза тога иде стварање производних ланаца, обезбеђивање нових тржишта за пласман роба, (ре)индустријализација, експанзивна стамбена и демографска политика, јачање јавних служби и сл. Политика развојне економије тако на најсвеобухватнији начин доприноси јачању институција, њиховој демократизацији и свеобухватном друштвеном развоју. Ствара се један нови, развојни, систем власти који све животне и политичке токове подређује само једноме – развоју. Увезана са Централном банком, *Развојна банка* је финансијско средиште таквог развоја, *Институт за развој* је «мозак развоја», *Факултет за развој* регрутује будуће кадрове у *Банку кадрова* (планере, менаџере и сл) и оне најелитније у већ поменути *Развојни институт*, а *Дирекција за борбу против корупције и привредног криминала* омогућава искорењење свега што је стихија необузданог тржишта и дерегулације донела са собом. Други слој би сачињавали: *Завод за праћење токова новца и пословне банке*, а трећи *привредни субјекти (и становништво)*.

Ова два, могло би се рећи идеалнотипска модела, оштро су супротстављена. Стабилизациона политика настоји да стабилизује потрошњу, да дисциплинује, да редукује, да заведе ред. Она је у својој суштини пасивна, репресивна и опресивна. За разлику од ње политика развојне економије је проактивна и прокреативна. Стабилизациона политика подржава стихијско економисање, па отуда сву своју немоћ исказује кроз стихијски развој, који не само да не може да контролише, него на развој не може ни да утиче.²²⁾ Отуда мантра о страним директним инвестицијама, малим и средњим предузећима, пројектима масовног samozapošljavanja (поставља се само питање где?).²³⁾ За разлику од ње, политика развојне економије покреће јаке полуге које поседује монетарни систем једне земље како би се планирао развој, поставиле стратешке гране привреде, подигао развојни потенцијал на ноге.²⁴⁾ (Нео)либерални,

22) Да је за стабилизациону политику (нео)либералног, стихијског економисања политика запошљавања од другоразредног значаја указује и прослављени италијански монетариста, и нобеловац, Франко Модиглиани: "... mladi ljudi su isključeni iz zaposlenosti uprkos advekvatnom obrazovanju... Poslodavci slabo zapošljavaju nove radnike." (F. Modigliani: *Rasprave o stabilizacionoj politici*, CeKaDe, Zagreb, 1991, str. 43)

23) "Tržišni faktori i konjunktura na svetskom tržištu, odnosno korišćenje inostranog kapitala, mogu ubrzati i pomoći tempo ekonomskog rasta, ali nisu osnovni faktori trajnog dugoročnog rasta i ne mogu održati taj rast stalnim." (S. Komazec, Ž. Ristić: *Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja*, Viša poslovna škola, Beograd, 2000, str. 126)

24) "Насупрот кумулативном приступу малих прираста у политици стихијског развоја базиранаог на (нео)либералним начелима: приватизација, дерегулација, деетатизација, тр-

стихијски облик економисања оличен у стабилизационој политици, монетаризму и политици штедње (као завршни израз стабилизационог фундаментализма) није у стању да реши проблем, јер сем голе репресије и заштите имовине не нуди ништа. Оно што за нас постаје занимљиво јесте питање: како су политичке странке готово све до једне, листом, некритички прихватиле (нео)либерални модел стабилизације, и ко им диктира политику развоја у којој развој не постоји? Због чега се спречава покретање пуне упослености младих, а нуди као потпуно нормална појава милионска незапосленост (као резултат понуде и тражње на тржишту рада) и све своди за заштиту поретка богатих и њиховог иметка?

ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

Из теоријских поставки сада, укратко можемо извести два идеалнотипска модела:

1. СТАБИЛИЗАЦИОНА ПОЛИТИКА: примат даје стабилизацији и консолидацији. Она је монетаристичка, а у развојном смислу (нео)либерална. Развоју приступа пасивно и стихијски. Развој је овде пунктуалан (тачкаст). То су мали инвестициони *ин-пути*, а дејство је распрскавајуће. Неолиберални концепт настоји да развој поправи политиком малих и средњих предузећа, пројектним самозапошљавањем и привлачењем страних директних инвестиција (SDI). Стабилизациона политика непоколебљиво верује да је незапосленост нормална последица понуде и тражње на тржишту рада, а незапосленост служи дисциплиновању оних који су у радном процесу. Максимално се фаворизује капитал и власништво над радом и знањем.

2. РАЗВОЈНА ПОЛИТИКА предност даје подизању капацитета нације. Води се политиком пуне запослености. Тржишна привреда тек равноправно саучествује са политиком осмишљеног планског развоја, која подразумева: Развојну банку, Факултет за развој, Банку кадрова, Институт за развој, Дирекцију за борбу против корупције и привредног криминала, Службу за контролу платног промета, пословне банке и друго. Развојна политика подразумева озбиљан програм реиндустријализације земље (од аграра,

жишни фундаментализам..., јавља се политика убрзаног и фокусираног везаног развоја која се испољава кроз политику развојне економије, где су сви политички, економски и правни капацитети једне земље усмерени само и искључиво ка једном циљу – убрзаном економском расту и пуном друштвеном развоју.” (В. Станковић: “Избори 2012. и политика развојне економије”, *Политичка ревија*, 2/2012, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 347-348)

преко прерађивачке, прехранбене и лаке индустрије, до машинске, наменске и тешке). Развојна политика подразумевала би, дакле, подизање свих најважнијих капацитета једне земље, а не само уклапање у међународну поделу рада и послова.

АНАЛИЗА САДРЖАЈА СТРАНАЧКИХ ПРОГРАМА ЕКОНОМСКЕ И РАЗВОЈНЕ ПОЛИТИКЕ ДРУШТВА

Када имамо у виду идеалнотипске моделе, онда је једноставно препознати развојне детерминанте у примењеној политици, и то најпре у програмима релевантних политичких странака у Србији.

Српска напредна странка (СНС)

За свој предизборни мото СНС је за изборе 2014. године истакла једну реч: РЕФОРМЕ! Међутим, током изборне кампање није јасно исказано о каквим се реформама ради. Тек нешто мало дубљом анализом долазимо до закључка да ће реч бити пре свега о реформи јавне сфере живота, кроз реформу (друго име за смањење) јавне управе, и свођења управе са овлашћења на јавни сервис. Напредњаци тим поступком желе да осигурају: «макроекономску стабилност, социјалну сигурност и социјалну заштиту грађанима, заштиту од монопола, заштиту животне средине, прераспodelу доходака и да преузму улогу тржишта у областима у којима оно није ефикасно, као што су наука, култура, образовање, здравство и др.»²⁵⁾

Када дефинише циљеве развојне политике СНС исправно дефинише приоритете: 1) значајан пораст запослености; 2) смањење сиромаштва и постепени раст благостања становништва. СНС развојну политику смешта искључиво у контекст неолибералне економије малих развојних инпута који су праћени: политиком штедње (догма о стабилизационом или монетаристичком фундаментализму), динамичнијем привлачењу страних директних инвестиција, поједностављеној процедури за отварање нових радних места и сл. Речи нема о техникама и механизмима једне развојне економске политике... Да је темељ програма економске политике СНС стабилизациони фундаментализам указује и исказана програмска намера да се обезбеди монетарна политика Народне банке Србије кроз стабилност цена (као примарни циљ) и да ово настојање буде “у функцији привредног раста и зацртаних циљева економске по-

25) <http://www.skockajtebudzet.rs/rs/clanak/ekonomski-programi-stranaka>

литике”. Кључни елемент за развој српске економије напредњаци виде у стварању повољног амбијента за привлачење инвестиција у секторе производње и извоза, и подизање конкурентности приоритетних сектора. Напредњаци се држе неолибералног програма и када у складу са неомонетаризмом школе рационалног избора пропагирају обавезу државе и друштва “да створи стабилан пословни амбијент који у исто време мора бити стимулативан за све економске учеснике.” (Овај интервенционистички минимализам већ је виђен у програмској опредељености негдашње Демократске странке Бориса Тадића.) СНС исказује непоколебљиву веру да ће “домаће и стране инвестиције имати једнак третман и директно ће утицати на отварање нових радних места и раст стопе привредног развоја, уз истовремено смањење задужености земље. На тај начин могуће је јачање укупне конкурентности земље.”

Социјалистичка партија Србије (СПС):

Социјалисти у свом програму већ озбиљније третирају развојну политику. Програм декларативно исказује тежњу ка остварењу «пуне запослености у условима економске стабилности. Највећи значај за остварење пуне запослености на коме ће инсистирати социјалисти имају: директне стране инвестиције, подстицај домаће штедње, развој малих и средњих предузећа, организовање јавних радова, политика равномерног регионалног развоја, подстицај развоју села, пољопривреде и инфраструктуре.»²⁶⁾ Из овога се види да социјалисти развојну економску политику не сагледавају даље од *new deal*-овског интервенционизма и учења Фабијанског круга. На то указује и опредељеност за тржишну економију у којој ће бити омогућена равноправна конкуренција, слободан проток робе и капитала и кретање радне снаге и знања. Социјалисти у држави виде пре незаменљивог коректор тржишне привреде, него подстрекача и креатора осмишљене развојне политике. На то указује и пасивна улога коју социјалисти додељују држави у “спречавању и ублажавању негативних цикличних тенденција, у очувању макроекономске стабилности, у спречавању монопола, у обезбеђењу јавних добара, у редистрибуцији дохотка ради очувања социјалне сигурности, у отклањању великих разлика у регионалном развоју и у бризи о благостању целокупног становништва.”²⁷⁾ И на крају социјалисти констатују у складу са либералном парадигмом корек-

26) <http://sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>, стр. 28.

27) *Ibidem*, стр. 30.

тивног економског интервенционизма кејнзијанског типа: “Противимо се централизацији и етатизацији привреде”²⁸⁾

Демократска странка (ДС)

Демократска странка читаву своју економску политику смешта у либералну парадигму индивидуалног утилитаризма Бентама и Смита. Она у иницијативи појединца види главни мотор успешне привреде. ДС износи “трајно залагање за све видове подстицања малих и средњих предузећа, породичног бизниса и локалне привреде.”²⁹⁾ Нигде нема речи о развојним стратегијама, јавним радovima и сл. Развојна политика је пунктуално постављена – у оним сегментима привреде који би пренапрегли профит. Према програму ДС-а: Србија мора постати динамично друштво брзих реакција на промене глобалних прилика. Развој се посматра сегментарно: “Јачање индустрија у којима већ данас имамо стручну радну снагу и добар привредни резултат - прехранбене индустрије, пољопривреде и ИТ- сектора.”³⁰⁾ На доста места истиче се самозапошљавање као начин решавања нагомиланих социјалних проблема. “Ради инвестирања у самозапошљавање и развој породичних фирми (до 10 запослених) у стратешки важним областима за земљу, потребно је да се у првих 5 година ослободе свих намета.”³¹⁾ Износи се ничим подкрепљена калвинистичка максима о постојању здравог предузетничког духа у Србији (?)³²⁾

Нова демократска странка (НДС):

Програм тренутно најслабије парламентарне странке НДС по питању економске и развојне политике је тек фрагментаран. У њему постоје извесни социјални елементи, али је и тај програм у основи (нео)либералан. НДС велику пажњу посвећује решавању проблема незапослености: подстицањем волонтирања «уз накнаду за образоване људе без посла уз увођење обавезе државних предузећа и јавних служби да примају волонтере; кроз систем јавних радова, социјалног предузетништва и обавезне праксе уз накнаду омогућити стицање радног искуства младим образованим људима; стимулисати приватна предузећа која желе да запосле младе

28) Ibidem

29) <http://www.ds.org.rs/dokumenti/ds-program.pdf>, стр. 17.

30) <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Plan-DS-za-izlazak-Srbije-iz-krize.pdf>, стр. 6.

31) Ibidem, стр. 9.

32) “У Србији постоји здрав предузетнички дух...” (Ibidem)

приправнике; уместо отпремнине понудити безкаматне кредите за покретање сопственог бизниса.»³³⁾ И овде је самозапошљавање и предузетнички атомизам оквир у коме се крећу социјални корективи.

Демократска странка Србије (ДСС)

Најзначајнија ванпарламентарна странка – ДСС иако баштини темељне вредности либерализма и представничке демократије, настоји у свом програму да створи простор за једну умерену политику развоја реиндустријализацијом као нужним предусловом планског осмишљавања развојне политике. Међу начелима ДСС-а стоји: «Обезбеђење посла за све. (...) Развој Србије у будућности зависи од нове индустријализације вођене циљевима који се могу постићи на извозним тржиштима у којој ће стране инвестиције имати важну, али не и пресудну улогу у повећању индустријске производње.»³⁴⁾ ДСС у наставку разрађује једну нову индустријску стратегију коју чак исправно (и амбициозно) назива: «индустријском политиком»: «Подршка индустријске политике мора бити најпре усмерена ка конкретним делатностима, сегментима, чак и производима, који ће у најкраћем времену озбиљније повећати производњу, запосленост и извоз, односно ка оним гранама ко је располажу одређеним капацитетима и технолошким нивоом који већ сада обезбеђује конкурентску предност на постојећим тржиштима. Ту пре свега мислимо на пољопривредно-прехранбени сектор, хемијски и петро-хемијски сектор, текстилну и обућарску производњу.»³⁵⁾ Гледиште ДСС-а је да је стварање производних ланаца неопходан услов изласка земље из дубоке рецесије и пут у производњу, економски раст, социјални бољитак и свеобухватни друштвени развој (економски, културни, духовни)...

ПРИМЕЊЕНА ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА У КАМПАЊИ И НАКОН ИЗБОРА 2014.

У предизборној кампањи за опште изборе 2014, као и након њих, преовладава утисак да не постоји консензус како остварити економски раст и свеопшти друштвени развој. Мишљења су дијаметрално супротстављена. Једне странке

33) <http://blog.b92.net/text/23843/Nova-demokratska-stranka---zaista-nova-ili-jos-jedna-u-nizu/>

34) <http://www.skockajtebudzet.rs/rs/clanak/ekonomski-programi-stranaka>

35) Ibidem

следе (нео)либерални приступ кумулације инпута малих и средњих предузећа уношењем страног капитала и остваривањем политике страних директних инвестиција (SDI). Вера да ће мала и средња предузећа иностраног капитала уз одржавање стабилизационих искушења и политике штедне уродити плодом видљиве су из изјава новог премијера Александра Вучића (СНС): «Нама је за младе људе важно да можемо да им кажемо да тражимо начин и да почну бизнис и не размишљају да се запосле само у државном органу, већ да идеје и способности развију у приватном бизнису».³⁶⁾ Он даље наставља: «...следе драматичне уштеде у јавном сектору и агресивно јачање приватног сектора...» Такође и износи очекивања: «Очекујемо велико повећање запослених у приватном сектору и суштина је да део запослених из јавног пребацимо у приватни сектор, јер он плаћа јавни, а не обрнуто», навео је Вучић. Премијер наводи инвестиције у: пољопривреду, ИТ-сектор и повољно кредитирање приватног предузетништва, и најављује предузетнички подстицајни, али социјално ригидни сет-закон: «То подразумева, како је додао, да до краја јуна буду донети сви најважнији реформски закони, попут закона о раду, стечају, приватизацији, осигурању, планирању и градњи, канцеларији за брзе одговоре, као и 13 закона из области правосуђа.»³⁷⁾

Потпуно другог мишљења је мањи коалициони партнер СНС-а у влади – Социјалистичка партија Србије. Тако је Душан Бајатовић рекао да ММФ никад ништа није реиндустријализовао: «Са мерама ММФ-а нигде није дошло до озбиљног раста».³⁸⁾ Бајатовић је истакао да се залаже за интервенцију државе када је реч о покретању производње и привреде уопште за коју је оценио да у Србији не постоји. **Овом исказу се успротивио «независни стучњак» Саша Радуловић, јер је по њему: посао државе да створи добро пословно окружење, а не да отвара радна места, јер је то посао привреде.**

Нешто радикалнији став од СПС-а спрам (нео)либералних реформи, које СНС и Александар Вучић намеравају да спроведу, износе Двери. Оне сматрају да се данашња привреда Србије заснива на (нео)либерализму у коме профит имају искључиво западне компаније, где се задовољавају само западни интереси и

36) <http://www.tanjug.rs/novosti/117433/vucic--za-razvoj-ekonomije-21-zakon.htm>

37) Ibidem

38) “Potpredsednik SPS-a Dušan Bajatović je na skupu: “Ekonomski pravac Srbije-izbori 2014” rekao da je strastveni protivnik mera MMF-a, jer ne doprinose privrednom rastu bilo koje zemlje, pa ni Srbije.” (<http://www.tanjug.rs/novosti/120872/politicari-za-i-protiv-mera-mmf-a.htm>)

интереси домаћих тајкуна и партијашко-страначких паразита због чега имамо највећу стопу незапослености у Европи, најниже просечне плате у региону, распродате природне ресурсе и убијену производњу. Двери упозоравају и да Србија тоне у дужничко ропство. Као решење Двери нуде повратак економског суверенитета, раскидање “фаталног” пута у Европску Унију и окретање евроазијском тржишту где би Србија имала “већу и поштенију” рачуницу.³⁹⁾

ЗАКЉУЧАК

На основу снимљеног стања из програма политичких странака, и активности и изјава страначких првака долазимо до закључка да је сада, у односу на неколико година раније, приметно видније посвећивање пажње развојној политици, нарочито у страначким програмима и политичким манифестима. Ипак, стабилизациона политика је код свих парламентарних странака претпостављена развојној, а дефанзивна политика штедње офанзивној политици развоја. Развој се за сада, нажалост, сагледава искључиво стихийски, у складу са основним тезама (нео)либералне економије. Процена је да се оваквим приступом напредак неће померити са мртве тачке, а да ће жртве бити велике и узалудно потрошене.

ЛИТЕРАТУРА

- Bosanac Milan, Mandić Oleg, Petković Stanko: *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*, Informator, Zagreb, 1977.
- Bourricaud Francois, Boudon Raymond: «Développement», *Dictionnaire critique de la sociologie*: 168-175, Presses Universitaires de France, Paris, 1982.
- Dimitrijević, Bojan: *Inflacija i nezaposlenost*, Educons University, Sremska Kamenica/Novi Sad, 2009.
- Grupa autora: *Obuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova*, Savremena administracija, Beograd, 1972.
- Đuričin Dragan, Dimitrijević Bojan, Đurić Draginja, Grujić Branislav, Perčević Goran, Spasojević Toplica: *Nacrt strategije reindustrijalizacije Srbije*, SANU, Beograd, 2013.
- Клајн Иван, Шипка Милан: *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2007.
- Klarić, Laura: «Zašto vladajućima nije u interesu puna zaposlenost», *Forum*, 8. novembar 2013, <http://www.forum.tm/vijesti/zasto-vladajucima-nije-u-interesu-puna-zaposlenost-1126>

39) <http://www.bizlife.rs/vesti/67569-dveri-povratiti-ekonomski-suverenitet>

- Komazec Slobodan, Ristić Žarko: *Ekonomija kapitala i finansiranje razvoja*, Viša poslovna škola, Beograd, 2000.
- Komazec, Slobodan: *Neoliberalizam, privatizacija i finansijski kapital*, Čigoja štampa, Beograd, 2004.
- Modigliani, Franco: *Rasprave o stabilizacionoj politici*, CeKaDe, Zagreb, 1991.
- Morvan, Danièle (ed): *Dictionnaire culturel en langue française*, Sejer, Paris, 2005.
- Ristić Žarko, Domuzin Radomir: *Fiskalna politika, stabilizacija i rast*, EtnoStil, Beograd, 2009.
- Ruthven, Malise: *Fundamentalism – the Search of Meaning*, Oxford University Press, 2004.
- Станковић, Владан: “Избори 2012. и политика развојне економије”, *Политичка ревија*, 2/2012, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Станковић, Владан: “Основи фундаментализма”, *Политичка ревија*, 4/2010: 109-126, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Stamenković Stojan, Kovačević Miladin, Bajec Jurij i dr: *Postkrizni model ekonomskog rasta i razvoja Srbije 2011-2020*, Ekonomski fakultet, USAID, Beograd, 2010.
- Teodorović, Ivan: “Milica Uvalić – Tranzicija u Srbiji, ka boljoj budućnosti“, *Ekonomski pregled*, 1/2004: 105-109, Hrvatsko društvo ekonomista, Zagreb, 2014.
- Цвјетићанин Данијел: “Грађанима само дугови”, *Вечерње новости*, 3. фебруар 2013, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.239.html%3A418054-Cvjeticanin-Gradjanima-samo-dugovi>
- http://www.ekof.bg.ac.rs/nastava/osnovi_makro_ekonomije/radovi/m-jak/JAK-59.pdf, Jakšić, Miomir: “Svetski sistem i globalizacija”
- http://sh.wikipedia.org/wiki/Ekonomska_politika
- <http://www.bizlife.rs/vesti/67569-dveri-povratiti-ekonomski-suverenitet>
- <http://www.tanjug.rs/novosti/120872/politicari-za-i-protiv-mera-mmf-a.htm>
- <http://www.tanjug.rs/novosti/117433/vucic--za-razvoj-ekonomije-21-zakon.htm>
- <http://www.skockajtebudzet.rs/rs/clanak/ekonomski-programi-stranaka>
- <http://blog.b92.net/text/23843/Nova-demokratska-stranka---zaista-nova-ili-jos-jedna-u-nizu/>
- <http://www.ds.org.rs/dokumenti/Plan-DS-za-izlazak-Srbije-iz-krize.pdf>
- <http://www.ds.org.rs/dokumenti/ds-program.pdf>
- <http://sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>

Vladan Stankovic

ELECTION 2014 – POLICY OF RESTRAINED DEVELOPMENT

Resume

Based on the state of affairs in the programs of political parties, and the actions and statements of party leaders come to the conclusion that it is now compared to a few years ago, visibly noticeable attention to development policy, especially in political party programs and mani-

festos. However, stabilization policy in all parliamentary parties to set development, a defensive policy of austerity offensive policy development. The development is for now, unfortunately, seen only randomly, in accordance with the basic theses of (neo)liberal economy. It is estimated that this approach will not progress to move from a standstill, and that the victims would be great and misspent.

Key words: stabilization, prevented development, economy, institutions

* Овај рад је примљен 27. април 2014. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 09. јуна 2014. године.